

ՆՈՎԱԿԻՄ ԱՔԵՂԱ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Մայր Աթոռի Միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժին

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՄԻ ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԳԱՆԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

«Միություն ի կարևորս, ազատություն յերկրայականս, սէր յամենայնի»

Հայոց Հայրապետների միջեկեղեցական գործունեությունը միշտ կարելի է բնութագրել Հայ Եկեղեցու երանաշնորհ Հայրապետներից Ս. Ներսես Շնորհալու (կթդ. 1163 – 1175 թթ.) կողմից սիրված և վերը բերված փողերով: Այն բնորոշ է նաև Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ծավալած միջեկեղեցական գործունեությանը¹:

Արդյունաշատ գործունեությամբ լեցուն հինգ փարիներ են անցել Վեհափառ Հայրապետի գահակալության օրվանից՝ հարուստ փաստերով և իրադարձություններով ու բերկրալից պահերով:

Անհնար է Հայ Եկեղեցում րեղի ունեցող ցանկացած միջեկեղեցական-էկումենիկ գործունեություն առանձնացնել և առանձին դիտել Վեհափառի անձից, կամ Վեհափառի գործունեությունն առանձնացնել Հայ Եկեղեցում րեղի ունեցող միջեկեղեցական իրադարձություններից: Այս ամենը փոխշաղկապված են: Սա Հայ Եկեղեցու դարավոր ավանդությունն է և ունի իր պարամական հիմքն ու շարունակությունը:

Ուստի հարկ եմ համարում ընդհանուր գծերով ներկայացնել Հայ Եկեղեցու ծավալած միջեկեղեցական գործունեության վերջին հինգ փարիների ընդհանուր համայնապատկերը, ուր արտացոլվել է նաև Նորին Սրբության գործունեությունն այս բնագավառում:

Նախ ասենք, որ Հայ Եկեղեցուն ևս բաժին են ընկել այն մարտահրավերները, որոնց դիմակայում է թերևս ամբողջ քրիստոնյա աշխարհը: Հայ Եկեղեցին, Օրմանյանի բնորոշմամբ լինելով հանդուրժողական ոգով լեցուն, մղված Քրիստոսի սիրուց ու ավերարանական պարզամտներից և միշտ դրական հարաբերություններ ունենալով քույր Եկեղեցիների հետ, փորձում է դիմագրավել արդի աշխարհի մարտահրավերներին՝ նաև համագործակցելով քույր Եկեղեցիների հետ, հավաքարհմ մնալով Հայ Եկեղեցու Սրբազան ավանդությանն ու ազգահիմն արժեքներին:

Վերջերս նշեցինք Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգեն Ա (1955-1994) երջանկահիշատակ Հայրապետի մահվան 10-ամյակը: Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Հայրապետին հաջորդեց Գարեգին Ա Սարգսյանը (կթդ. 1995-1999 թթ.), ով, ի շարս իր բազում արժանիքների, Հայ Եկեղեցու քսաներորդ դարի խոշորագույն էկումենիստ աստվածաբաններից էր:

¹ Այս մասին րեն նաև՝ Վարդգես սարկավազ Մանուկյան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ-ի էկումենիկ գործունեությունը, «Էջմիածին», 2001 թ., Թ, էջ 35:

Երջանկահիշարակ երկու հայրապետները հայ Եկեղեցուն թողել են Էկումենիկ-միջեկեղեցական փորձառության հսկայական ժառանգություն, որի շարունակությունն ենք տեսնում Գարեգին Բ Վեհափառ հայրապետի գործունեությունում՝ այժմյան խնդիրներին համահունչ նոր շնչով ու ոգով:

Միջեկեղեցական հարցերում Գարեգին Բ Վեհափառի դիրքորոշումը լավագույնս արտահայտվել է իր հայրապետական անդրանիկ կոնդակի հետևյալ փողերում. «Գործուն մասնակցություն ունենալ միջեկեղեցական կյանքում՝ հավաքարիմ համայն աշխարհում խաղաղության պահպանման, ժողովուրդների՝ եղբայրական սիրով համագործակցության մեր Եկեղեցու ավանդներին: Նոր ժամանակների փարաբնույթ մարտահրավերների առջև քրիստոնեական քույր Եկեղեցիների հետ մեր ջանքերը միավորած, հետևողականորեն իրականացնելու ենք հոգևորի լույսով մարդկության կյանքի իմաստավորման սուրբ առաքելությունը՝ հանուն Քրիստոնեական սկզբունքների կենսագործմամբ բարու հաղթանակի և համընդհանուր երջանկության»²:

Հայ Եկեղեցու պատմության Միջեկեղեցական էջերն իրապես առավել են սրվարանում 1999 թվականից ի վեր և հարկապես 2001 թվականից:

1700-ամյակի տոնական օրերից երեք փարի անց այս մասին նշում է և Վեհափառ հայրապետը Ֆինլանդիա կատարած իր այցի ընթացքում. «Ավելի քան 35 քույր Եկեղեցիների և կրոնական կազմակերպությունների առաջնորդներ մասնակցեցին Ս. Էջմիածնի հորելանական տոնակատարություններին: Նրանց մասնակցությունը մեկ անգամ ևս հաստատեց, որ մի յուրահատուկ կապ գոյություն ունի քրիստոնյա Եկեղեցիների ընդամենի, վկայեց, որ Ս. Էջմիածնի տունը փոքր է համայն քրիստոնեության համար և մեկ անգամ ևս վկայեց այն ճշմարտությունը, որ «Այդպես և մենք, թվով շատ, մի մարմին ենք Քրիստոսով, բայց յուրաքանչյուր միմյանց անդամ ենք» (Հռոմ. ԺԲ 5)³:

Նշենք նաև, որ հանդիսությունների օրերին պատմության մեջ առաջին անգամ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում էին գտնվում գրեթե բոլոր ավանդական Եկեղեցիների գահակալները, որոնց թվում Ալեքսանդրիայի և համայն Աֆրիկայի Հույն Ուղղափառ Եկեղեցու Պարարք Նորին Ամենապատվություն Պետրոս Յոթերորդը, Հնդկ Մալանկարա Եկեղեցու պետ Բասիլեոս Մար Թովմա Երկրորդը, Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Ալեքսի Երկրորդը, Ռումին Ուղղափառ Եկեղեցու պետ Թեոկրիստ Առաջինը, Անգլիկան Եկեղեցու պետ, Քենթերբերիի Արքեպիսկոպոս Ամենապատիվ դոկտոր Ջորջ Քերրին, Դանիայի Լյութերական Եկեղեցուց Կոպենհագենի Եպիսկոպոս Հերիկ Նորման Սվենդսենը, ԵՄԿ գլխավոր քարտուղար դոկտոր Կոնրադ Ռայգերը, ներկայացուցիչներ Ուղղափառ, Կաթոլիկ և Բողոքական մի շարք Եկեղեցիներից և Էկումենիկ կազմակերպություններից⁴:

1700-ամյակին իրապես հոգեգալստյան խորհուրդ էր հաղորդվել, և այն զարդարվեց Հռոմի Սրբազան Քահանայապետ Հովհաննես Պողոս Երկրորդի⁵ և նույն թվականի նոյեմ-

² Տե՛ս հայրապետական անդրանիկ կոնդակ, «Էջմիածին», 2000 թ., Բ:

³ Տե՛ս «Էջմիածին», 2004 թ., Ե:

⁴ Դավիթ սարկավազ Միքայելյան, 1700-ամյակի տոնակատարություններ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, «Էջմիածին», 2001 թ., Թ, էջ 32:

⁵ Աթոռի սարկավազ Հովհաննիսյան, Հռոմի Սրբազան Քահանայապետ Հովհաննես Պողոս Բ-ի այցելությունը Հայաստան և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», 2001 թ., Թ, էջ 53:

բերին Կոստանդնուպոլսի Տիեզերական Պարբիաբը Նորին Ամենաբարեություն Բարդողիմնոս Առաջինի այցելություններով⁶:

Ներագայում այս խորհրդով Հայաստան այցելեցին՝ 2002 թվականին՝ Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Իգնատիոս Առաջին Զաքքան⁷ և Ֆինլանդիայի Լյութերական Եկեղեցու պետ, Արքեպիսկոպոս Զուկկա Պարաման⁸, 2003 թ.՝ Ղպպի Ուղղափառ Եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Շենուդա Երրորդը⁹, Վրաց Եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Իլիա Երկրորդը¹⁰:

Բնական է, որ, չնայած այլևայլ արձագանքների, լինեն դրական և թե բացասական, այս այցելությունները Հայ Եկեղեցու միջնկեղեցական հարաբերությունների կյանքում խթան հանդիսացան որակական նոր հարաբերությունների ձևավորման համար: Յուրաքանչյուր այցելություն արձանագրվում էր փոխադարձ հուշագրերի և հռչակագրերի ստորագրությամբ, վստահության մթնոլորտի ամրապնդմամբ և բանակցային նոր գործընթացների սկսմամբ:

Այս ամենի հիման վրա մենք կարող ենք առանց վարանելու հաստատել, որ սա խթանիչ ուժն է միջնկեղեցական հարաբերություններում և նոր մեկնակետ՝ լի նորանոր հնարավորություններով, որի շարունակությունը պիտի տեսնենք ինչպես Հայրապետի, այնպես էլ նրա կողմից լիազորված հոգևորականների գործունեությունում: 1700-ամյակի հանդիսությունները միջնկեղեցական հարաբերություններում իրապես դարձան Գարեգին Ա երջանկալի չափակ Հայրապետի խոսքերով՝ մեր Եկեղեցում «մի նոր հոգեզալուստ»:

Հարկ է ավելացնել նաև, որ Հայրապետը ևս իր գահակալության առաջին շրջանից իսկ իր էկումենիկ այցելություններն է կատարում քույր Եկեղեցիներին՝ հանդիպելով նրանց գահակալներին, ընդհանուր Եկեղեցու շահերից բխող, Հայ Եկեղեցու դիրքորոշմանը համապատասխան, փոխընդունելի համաձայնագրեր ստորագրում և համապետել հայտարարություններ կատարում ի խնդիր եղբայրության, սիրո, աշխարհում խաղաղության և քրիստոնյաների միջև համագործակցության¹¹:

Գարեգին Երկրորդի՝ իր գահակալության առաջին տարում քույր Եկեղեցիների պետերին տված առաջին այցելությունը հապկանշական է, որ այցելությունն էր Ռուս Ուղղափառ

⁶ Հովակիմ արևդա Մանուկյան, Կոստանդնուպոլսի Տիեզերական Պարբիաբը Բարդողիմնոս Առաջինի այցը Հայաստան և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին՝ Զրիստոնեությունը Հայաստանում պետական կրոն հռչակման եզրափակիչ տոնակատարությունների մասնակցելու համար, «Էջմիածին», 2001 թ., Ժ-ԺԱ, 1, 9:

⁷ Վազգեն սարկավազ Քեսարյան, Ասորիքի և Համայն Արևելքի Ասորի Ուղղափառ Եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Իգնատիոս Ա Զաքքա Իվասի այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», 2002 թ., Ը, 1, 9:

⁸ Արթուր սարկավազ Հովհաննիսյան, Ֆինլանդիայի Ավետարանական-Լյութերական Եկեղեցու Արքեպիսկոպոս Զուկկա Պարաման Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, «Էջմիածին», 2002 թ., Ը, 1, 9:

⁹ Գ. Ալեքսանյան, Ալեքսանդրիայի Պապ և Ս. Մարկոսի Աթոռի Պարբիաբը Նորին Սրբություն Շենուդա Գ-ի այցը Հայաստան և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», 2003 թ., Ե, 1, 9:

¹⁰ Վազգեն սարկավազ Քեսարյան, Վրաց Ուղղափառ Եկեղեցու պետ, Համայն Վրաստանի Կաթողիկոս-Պարբիաբը Իլիա Բ-ի այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», 2003 թ., Ե, 1, 9:

¹¹ Տե՛ս օր. Վնեափառ Հայրապետի այցելությունը Եգիպտոս և Եթովպիա, «Էջմիածին», 2000 թ., Ժ, 1, 9, Մուշեղ սարկավազ Հովհաննիսյան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պաշտոնական այցելությունը Մոսկվա, «Էջմիածին», 2000 թ., Գ, 1, 9:

Եկեղեցու պետ Նորին Սրբություն Ալեքսի Երկրորդին: Փոխադարձաբար Ալեքսի Երկրորդը Հայաստանում էր 1700-ամյակի գլխավոր փոնակապարտությունների օրերին: Բնական է, որ Ռուս Եկեղեցու հետ հարաբերություններում կարևոր դեր է կատարում Ռուսաստանյոց համայնքը և այդ երկրի փարածքում գտնվող Նոր Նախիջևանի և Ռուսաստանի հայոց թեմը՝ իր երկու կենտրոններով՝ Մոսկվա և Մանկու-Պետերբուրգ, ինչպես նաև Հարավային Ռուսաստանի հայոց թեմը:

Այնուամենայնիվ, շատ բան է պայմանավորված երկու Եկեղեցիների գահակալների ներկայիս ջերմ հարաբերություններով, որոնք արտահայտում են ընդհանուրի ոգին: Մի շարք բանակցային գործընթացներից և համագործակցությունից զատ Հայոց Հայրապետը 2000 թվականին ներկա գտնվեց Ռուսիայի Հոգևոր հզորությունը և վերածնությունը խորհրդանշող Ս. Ամենափրկիչ եկեղեցու օծման արարողությանը¹²:

Ի հաստատումն Հայ և Ռուս Եկեղեցիների բարեկամական հարաբերությունների, վերջերս Ալեքսի Բ Պատրիարքը Գարեգին Բ Վեհափառ Հայրապետին պազևարեց Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցու «Ս. Անդրեաս Առաքյալ» բարձրագույն շքանշանով:

Անհրաժեշտ է նաև նշել, որ Պետերբուրգի կենտրոնում գտնվող, Ալեքսանդր Նևսկու անվան պողոտայի վրա վեր խոյացող հիասքանչ Երկնագույն Մարգարիտ՝ Ս. Կապարինե եկեղեցու վերաբացման արարողությունը կատարվեց Նորին Սրբություն Ալեքսի Երկրորդի պատվով մասնակցությամբ: Այս հարաբերություններում, ըստ երևույթին, իր դերն է խաղում և այն հանգամանքը, որ Վեհափառ Հայրապետն իր վարդապետության շրջանում մեկ փարի անցկացրել է Մոսկվայի Հոգևոր Ակադեմիայի ասպիրանտուրայում, Մերգին Պոսադում (նախկինում՝ Զագորսկ), ուր մինչև այժմ հիացմունքով նրան հիշում են այսօրվա դասախոսները՝ Նորին Սրբության ժամանակի դասընկերներից շատերը:

Կարևոր է նաև այն հանգամանքը, որ 2000 թվականի փետրվարի 29-ից մարտի 3-ը կատարված Հայրապետական հիշյալ այցելության ընթացքում համաձայնություն է ձեռք բերվել, որպեսզի Հայ Եկեղեցու միաբաններն ուսանեն Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցու աստվածաբանական հաստատություններում:

Այս ոգով էր մղված նաև այն բանակցային գործընթացը, որ Ռուս Եկեղեցու հետ սկսվեց 2000 և 2001 թվականներից¹³: Բանակցային գործընթացներից ու երկու Եկեղեցիների միջև երկխոսությունից բացի, Վեհափառ Մոսկվա է այցելում և Անդրկովկասի կրոնական առաջնորդների հանդիպումներին մասնակցելու, որոնցից վերջին քառակողմ բանակցությունները Հայաստանի, Ռուսաստանի, Վրաստանի Եկեղեցիների պետերի և Ադրբեջանի կրոնապետի միջև տեղի ունեցավ 2004 թվականի մարտին Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցու Սուրբ Դանիլիովյան վանքում¹⁴:

¹² Տե՛ս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և Մոսկվայի և Համայն Ռուսիո Պատրիարք Ն.Ս. Ալեքսի Բ-ի նախագահությամբ տեղի ունեցավ վերաարագործումը Մանկու Պետերբուրգի Ս. Կապարինե եկեղեցու, «Էքմիածին», 2000 թ., է, էջ 3, և Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Մոսկվա, «Էքմիածին», 2000 թ., Թ, էջ 3:

¹³ Գ. Ալեքսանյան, Ռուս Ուղղափառ և Հայ Առաքելական Եկեղեցիների միջև ուղղակի բանակցությունները իրականություն են դառնում, «Էքմիածին», 2000 թ., է, էջ 107:

¹⁴ Գ. Ալեքսանյան, ԱՊՀ երկրների միջկրոնական խաղաղարարական ներկայացուցչական երկրորդ համա-

Հարաբերությունները գնալով ընդլայնվում են և մնացյալ Ուղղափառ Եկեղեցիների հետ: Վեհափառ Հայրապետը Բուլղարիա և Ռումինիա կապարած իր հովվապետական այցելությունների ընթացքում առանձին հանդիպումներ է ունեցել Ռումին¹⁵ և Բուլղար¹⁶ Եկեղեցիների պետերի հետ:

Հայ Եկեղեցուն դավանակից Ղափի, Ասորի, Եթովպիայի Թ-ևահեդո և Հնդիկ Մալանկարա Ուղղափառ Եկեղեցիների հետ հարաբերություններում ևս առավել աշխուժացում է նկատվում, որի կարևոր արտահայտություններից է Հայոց Եկեղեցու երիտասարդ միաբանների՝ Եգիպտոսի և Սիրիայի վանական-հոգևոր ուսումնական հաստատություններում ուսանելը: Ավելին, մեր Եկեղեցու հավաքավոր զավակներից մի քանիսը եգիպտական վանքերում ձեռք են բերում վանական փորձառություն՝ նպատակ ունենալով իրենց ուսանածը ներդնել մեր Եկեղեցում վանականության վերագարթոնքի գործին:

Այս հարաբերությունների համար հիմքերն ամրապնդել է Հայոց Հայրապետը, և բոլորն էլ հեռանկարային են: Այս ոգին դրսևորված էր Վեհափառ Հայրապետի այն խոսքերում, որոնցով նա ողջունում էր Ս. Մարկոսի Աթոռի՝ Ղափի Եկեղեցու 117-րդ գահակալին. «Ձերո Սրբություն, մեր երկու Եկեղեցիների փոխհարաբերությունները նոր որակ ստացան հապկապես վերջին հիսնամյակում, մեր երջանկահիշատակ նախորդների՝ Ալեքսանդրիայի Կյուրեղ և Վազգեն Ա ու Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց Հայրապետների օրոք: Այդ գործում մեծ է հապկապես Ձերո Սրբության դերն ու ներդրումը: Այսօր մեր Եկեղեցիները և մեր ժողովուրդները կանգնած են նոր խնդիրների առջև. աշխարհը փոխվում է օրեցօր, փոխվում է արժեքների համակարգը, գլոբալիզացիայի և գիտական նոր նվաճումների հետևանքով փոխվում է շարժողությունների ու նաև որոշ Արևմտյան Եկեղեցիների աշխարհայացքը: Զրիստոսի վարդապետությունը, սակայն նույնն է երեկ, այսօր և հավիտյան:

Ինչպես, սակայն, անել, որ մեր հավաքը դիմագրավի աշխարհի այսօրվա մարտահրավերներին: Սա մի հրամայական է, որ թելադրում է մեզ էլ՝ ավելի սերտացնել մեր համագործակցությունը:

Հռոմեակաթոլիկ, Օրթոդոքս, Անգլիկան և այլ Եկեղեցիների հետ երկխոսությունների ընթացքում մեր երկու Եկեղեցիներն արձանագրել են փայլուն համագործակցություն:

Ձերո Սրբություն,

Վստահ ենք, որ Ձեր այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մի նոր լիցք պիտի հաղորդի մեր երկու Եկեղեցիների և մեր երկու ժողովուրդների դարավոր եղբայրությանը՝ մեր Տիրոջ՝ Հիսուսի Զրիստոսի գլխավորությամբ մի հուր և մի հովիվ գիտակցությամբ:

ժողովը, «Էջմիածին», 2004 թ., Բ, Լ, 5: Առաջինը տնճ Գ. Ալեքսանյան, Ռուսաստանի, Հայաստանի, Վրաստանի և Ադրբեջանի հոգևոր առաջնորդների հանդիպումը և Ռուսաստանի, Հայաստանի, Վրաստանի և Ադրբեջանի կրոնապետների խաղաղարարական Ուղերձը, «Էջմիածին», 2003 թ., Ժ-ԺԱ, Լ, 18, 25:

¹⁵ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Ռումինիա, «Էջմիածին», 2000 թ., Թ, Լ, 12:

¹⁶ Աթոռի սարկավազ Կարապետյան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Բուլղարիա և Բուլղարիայի թեմ, «Էջմիածին», 2002 թ., Զ-Է, Լ, 3:

Փառք Տիրոջը, որ Քրիստոսաւէջ այս Սուրբ Տաճարում միասին աղոթում ենք վասն աշխարհի խաղաղության և մեր ժողովուրդների բարօրության ու հավաքավոր անսայթաք կյանքի»¹⁷:

Շենուդա Երրորդ Պապի՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին կաթարած այցելության ընթացքում, հավարտ պաշտոնական միջոցառումների, երկու Հայրապետների կողմից ստորագրվեց մի հռչակագիր, որով ամրագրվում էր մինչ այդ ձեռքբերվածը և մասնանշվում համագործակցության այն ուղին, որով առաջնորդվելու են քույր Եկեղեցիները:

Ինչպես համարել այս հռչակագրում է ասվում՝ «Մենք պարտավորվում ենք առավել քրեանելի և շոշափելի ձևով սերտացնելու Արևելյան Ուղղափառ Եկեղեցիների ընդհանրական պատկանող մեր երկու Եկեղեցիների համագործակցությունը՝ ներգրավվելով քրեական, շրջանային և համաշխարհային մակարդակներում կազմակերպված էկումենիկ շարժման մեջ, ակտիվ գործունեություն ծավալել՝ դիմագրավելու մարտահրավերները այնպիսի հերձվածների, ինչպիսիք են Եհովայի վկաները, Ադվենտիստները, Նեստորականները, Մորմոնները և այլ հերձվածներ, որոնք վրանգավոր են Եկեղեցու համար: Մեր ընդհանուր խնդիրն է նաև դիմագրավել ժամանակակից աշխարհի նոր մարտահրավերները, որտեղ կյանքի ծայրահեղ քրեդենցիները խորապես ազդում են մարդկանց հոգևոր, բարոյական և հասարակական կյանքի վրա:

Ղալպի Ուղղափառ Եկեղեցին ջերմորեն շնորհավորում է Հայ Առաքելական Եկեղեցուն Սուրբ Էջմիածնի Մայր Տաճարի օծման 1700-ամյակի հանդիսությունների առիթով:

Մենք խրախուսում ենք առավել մեծ համագործակցություն սկսելու գաղափարը քրիստոնեական դաստիարակության, կիրակնօրյա դպրոցների, երիտասարդական հանդիպումների և գործունեության, ինչպես նաև աստվածաբանական կրթության ասպարեզներում ուշադրության կենտրոնում պահելով մեր երկու Եկեղեցիների կենդանի ավանդությունները: Ուսանողների և աստվածաբանության դասախոսների փոխանակումը մեր աստվածաբանական դպրոցների հրապառ առաջադրանքներից մեկն է: Որպես ապացույց, երկու հայ հոգևորականներ պարտավորվում են մեկնել Եգիպտոս՝ մի քանի փարի վանական կյանքով ապրելու, ուսումնասիրելու դպրերեն և արաբերեն, ինչպես նաև Ղալպի Ուղղափառ Եկեղեցու կենդանի ավանդությունը:

Նորին Սուրբ Օծություն Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ցանկություն հայտնեց ներկայացուցիչներ հրավիրել Արևելյան Ուղղափառ Ընդհանրիկ Եկեղեցիներից՝ հանդիպելու Ս. Էջմիածնում և միասին քննարկելու համագործակցության եզրերը՝ որպես միևնույն քրիստոնեական ուղղափառ հավաքն ունեցող Եկեղեցիներ ... »¹⁸:

Կաթողիկ Եկեղեցու հետ հարաբերություններում ևս մեծ առաջընթաց է նկատվում: Վեհափառի 2000 թվականի այցելությունը Հռոմ¹⁹ և Հռոմի Սրբազան Քահանայապետի փո-

¹⁷ Գ. Ալեքսանյան, Ալեքսանդրիայի Պապ և Ս. Մարկոսի Աթոռի Պատրիարք Նորին Սրբություն Շենուդա Գ-ի այցը Հայաստան և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», 2003 թ., Ե, էջ 3:

¹⁸ ՏՆՆ նույնը, էջ 9-11:

¹⁹ ՏՆՆ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Հռոմ և Ս. Գրիգոր Լուսավորչի մասունքների վերադարձը Հայաստան (Ջննդված է նաև «Միացյալ հաղորդագրություն Հովհաննես Պողոս Բ Պապի և Գարեգին Բ Կաթողիկոսի միջև»), «Էջմիածին», 2000 թ., ԺԱ, էջ 4:

խաղարձ այցելությունը Հայաստան 2001 թ. խթան հանդիսացան լուրջ համագործակցության հիմքեր ստեղծելու նաև թեմերում և Սփյուռքում:

Պաշտոնական հոռմի հետ հարաբերություններում Հայ Եկեղեցու, նրա դարավոր պատմության և ներկայիս հանդեպ, որպես հարգանքի դրսևորում, կառուցողական հարաբերություններին իր նպաստն է բերում Անդրկովկասում Պապական Նվիրակ, հայագետ-աստվածաբան Գերաշնորհ Կառուղիո Արքեպիսկոպոս Գուրգենյանը:

2003 թվականի օգոստոսի վերջին և սեպտեմբերի սկզբին Մայր Աթոռի հյուրն էր ԱՄՆ Կաթոլիկ Եկեղեցու Եպիսկոպոսական Խորհրդի նախագահ Կարդինալ Քելլերի գլխավորած եկեղեցական պատվիրակությունը, որին ուղեկցում էին Հայ Եկեղեցու ԱՄՆ Արևելյան թեմի ներկայացուցիչները²⁰: Այս առիթով նաև հիշարարելի է 2002 թվականի օգոստոսին ԱՄՆ Եկեղեցիների Ազգային Խորհրդի պատվիրակության այցը Մայր Աթոռ՝ այս կազմակերպության նախագահ Ռ. Հոգարի և Կաթոլիկ, Հայ, Եպիսկոպոսական Եկեղեցիների ներկայացուցիչների հետ միասին, որոնց դերը հարկապես մեծ էր Երուսաղեմում Հայ Եկեղեցու կալվածքների հետ կապված 2002 թվականի խնդիրները լուծելիս, ի նպաստ որի արձագանքել են գրեթե բոլոր Եկեղեցիները²¹:

ԵՆԸ-ի և ԵԵԿ-ի հետ զարգանում են հարաբերություններ, որոնք ընթանում են բնականոն հունով: Վեհափառ Հայրապետն այցելել է ԵՆԸ-ի Ժնևյան Էկումենիկ կենտրոն: Նախադրյալներ են ստեղծվել ավելի արդյունավետ համագործակցության, որոնք փակավիճակում են հեռանկարային, և որոնք պիտի ամրապնդվեն Հայ Եկեղեցու ներկայացուցիչների գործունեությամբ²²:

Անգլիկան Եկեղեցու հետ ևս Հայոց Հայրապետի օրհնությամբ պահպանվում են բարեկամական հարաբերություններ: Այս Եկեղեցու հետ Հայ Եկեղեցին զարմում է բանակցությունների մեջ, որպես անդամ Հին Արևելյան Ուղղափառ Եկեղեցիների:

Հայ Եկեղեցին, ի թիվս այլ Բողոքական Եկեղեցիների, վերջերս սկսել է հարաբերությունները ընդլայնել Ֆինլանդիայի Լյութերական Եկեղեցու հետ, համահունչ 1700-ամյա փոնակապարտությունների միջնեկեղեցական ոգուն, որն արտահայտվեց 2002 թ. Ֆին Եկեղեցու պետ Արքեպիսկոպոս դր. Յուկկա Պաարմայի և 2003 թվականին Վեհափառի փոխադարձ այցելություններով: Ընդհանուր համայնապարկերի մեջ սա առաջին դեպքն է Հայ Առաքելական և Ֆին Ուղղափառ Եկեղեցիների պետների նման փոխայցելության:

Փոխադարձ այցելության ընթացքում Վեհափառը նշեց. «Մենք երջանիկ ենք, որ Ֆինլանդիայի Ավետարանական-Լյութերական Եկեղեցու Արքեպիսկոպոս Գերաշնորհ Յուկկա Պաարմայի հրավերի միջոցով Բարձրալն Աստված Մեզ այս շնորհն ընծայեց՝ Մեր հոգևոր եղբայր և Ֆինլանդիայի Ուղղափառ Եկեղեցու առաջնորդ Գերաշնորհ Լեո Արքեպիսկոպոսի և իր հավաքագյալ հոգի հետ զարմելու այսպեղ՝ այս պատմական Տաճարում և Մեր

²⁰ Տնն Հ. Մկրտչյան, Կաթոլիկ Եկեղեցու ԱՄՆ բարձրաստիճան հոգևորականների այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, «Էջմիածին», 2003 թ., Թ, էջ 3:

²¹ Տնն Հովակիմ արևելա Մանուկյան, ԱՄՆ Եկեղեցիների Ազգային Խորհրդի և Կաթոլիկ Եպիսկոպոսների Կոնֆերանսի ներկայացուցիչները Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում, «Էջմիածին», 2002 թ., Ը, էջ 13:

²² Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի այցը Շվեյցարիա և Անգլիա, «Էջմիածին», 2001 թ., Բ:

աղոթքները երկինք վերառաքելու՝ խնդրելով Տիրոջը ամուր և անսասան պահել Իր Սուրբ Եկեղեցին և շնորհել աշխարհին խաղաղություն և մարդկանց՝ եղբայրություն»:

Այս հոդվածի շրջանակում կցանկանայինք անդրադառնալ նաև միջեկեղեցական և էկումենիկ այն ժողովներին, որոնք տեղի են ունեցել Մայր Աթոռում:

Վեհափառ Հայրապետի օրհնությամբ, Մայր Աթոռի Միջեկեղեցական հարաբերությունների բաժնի գործուն մասնակցությամբ և քույր Եկեղեցիների ու էկումենիկ կազմակերպությունների հետ համաձայնությամբ իրականացվել են հետևյալ միջոցառումները:

1. 2000 թվականի սեպտեմբերին «Քրիստոնեություն և Իրավունք» խորհրդածողովը:
2. 2001 թվականի մայիսի 28-ից հունիսի 4-ը Ծաղկաձորում տեղի ունեցավ Եվրոպական Եկեղեցիների Կոնֆերանսի «Եկեղեցիները երկխոսության մեջ» հանձնախմբի և ԵՏԽ «Հավարք և Կարգ» հանձնախմբի հանդիպումը:
3. 2001 թվականի հունիսին Ծաղկաձորում տեղի ունեցավ «Կորած Մարգարիտի որոնումներում» թեմայով Արևմտյան ու Արևելյան վանականների հանդիպումը:
4. 2002 թ. նոյեմբերի 5-10-ը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում տեղի ունեցավ Անգլիկան-Արևելյան Ուղղափառ Միջազգային Հանձնախմբի առաջին հանդիպումը Քրիստոսաբանության վերաբերյալ:
5. 2002 թվականի նոյեմբերի 11-13-ը Ծաղկաձորում տեղի ունեցավ երիտասարդական մի խորհրդածողով, որի թեման էր «Եկեղեցին և երիտասարդությունը Արևելյան Եվրոպայի և նախկին Խորհրդային Միության երկրներում»:
6. 2003 թ. սեպտեմբերի 8-13-ը Ծաղկաձորում տեղի ունեցավ «Կովկասի Եկեղեցիները և նրանց իրավունքը» միջազգային գիտածողովը:

Այսպիսով կցանկանայինք վկայակոչել նաև Վեհափառ Հայրապետի գործունեությանը և ըմբռնումներին այնքան բնորոշ հետևյալ միտքը՝ հայտնած բանավոր մի զրույցում Սևանի Վազգենյան Դպրանոցում 1996 թվականին, ուսանողների հետ ոչ պաշտոնական մի հանդիպման ընթացքում, հոռից Հայ Եկեղեցու պատվիրակության վերադարձից հետո:

Ասված այդ խոսքերը հանգում էին այն մտքին, որ մենք հարգում ենք բոլոր Եկեղեցիներին՝ հարգում ենք փոխադարձաբար ակնկալելով պատասխան հարգանք, վստահություն, համագործակցության ոգի, և չենք հանդուրժում այն երևույթները, որ ուրնահարում են մեր արժեքները:

Յուրաքանչյուր պաշտոնական այցելության ավարտին, Հայաստան և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելած ամեն հոգևորական և օտար Եկեղեցու պետ բաժանվում է որպես բարեկամ՝ փալավորված հայկական հյուրընկալությունից, Հայ Եկեղեցու գահակալի բարի, ջերմ, մտերիմ և քրիստոնեավայել ընկերակցությունից և ավերարանական մաքուր ոգու դրսևորումից: